

Ольга Палагнюк, кандидат психологічних наук,
асистент кафедри педагогіки і психології дошкільної та спеціальної освіти
Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1152-2133>
Любов Костик, кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і психології дошкільної та спеціальної освіти
Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9699-8607>

ПСИХОКОРЕКЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті розглянуто психокорекційні стратегії роботи з дітьми із мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивного освітнього середовища. Мету дослідження визначено як наукове обґрунтування та аналіз ефективних підходів до психокорекції, які спрямовані на подолання мовленнєвих труднощів та забезпечення особистісного і соціального розвитку дитини. Виявлено, що мовленнєві порушення мають не лише лінгвістичний, а й психосоціальний вимір, що підсилює необхідність комплексної та індивідуалізованої підтримки.

У ході дослідження здійснено порівняння українських і зарубіжних психокорекційних програм. Аналіз показав, що у програмах для молодших школярів акцент робиться на формуванні фонематичних процесів, читанні й письмі, тоді як дошкільні стратегії базуються на сенсомоторних та ігрових підходах. Логоритміка виявляє універсальність, поєднуючи фізичний та мовленнєвий розвиток, а інтегровані підходи із застосуванням арт-терапії чи ерготерапії сприяють зниженню тривожності та формуванню позитивного емоційного фону занять.

Розглянуто важливу роль сім'ї у процесі психокорекції, зокрема у створенні сприятливого середовища для дитини вдома та формуванні партнерської взаємодії з педагогами й психологами. Показано, що орієнтовані на рішення підходи, а також психоедукація для батьків суттєво підвищують ефективність інтервенцій. Здійснений аналіз також підтвердив значення міждисциплінарної взаємодії, яка забезпечує комплексність, системність і гнучкість психокорекційних стратегій.

Доведено, що сучасні психокорекційні моделі мають відходити від уніфікованих стандартів і будуватися за принципом індивідуалізованих маршрутів розвитку, де враховуються вік дитини, профіль порушення, наявність коморбідних труднощів та соціально-емоційний контекст. Висновки підтверджують, що інтегровані, сімейно орієнтовані та командні стратегії психокорекції відповідають принципам інклюзивної освіти та забезпечують оптимальні умови для сталого мовленнєвого, когнітивного й емоційного розвитку дитини.

Ключові слова: психокорекційні стратегії; мовленнєві порушення; інклюзивне освітнє середовище; логопедичні методики; сенсомоторні підходи; арт-терапія; сімейно орієнтована підтримка; міждисциплінарна взаємодія; індивідуалізація навчання; соціально-емоційний розвиток.

Табл. 1. Літ. 21.

Olha Palahnyuk, Ph.D. (Psychology), Assistant of the Pedagogy and
Psychology of Preschool and Special Education Department,
Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1152-2133>
Liubov Kostyk, Ph.D. (Philology), Associate Professor,
Associate Professor of the Pedagogy and
Psychology of Preschool and Special Education Department,
Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9699-8607>

PSYCHOCORRECTIONAL STRATEGIES FOR WORKING WITH CHILDREN WITH SPEECH DISORDERS IN AN INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

The article examines psychocorrectional strategies for children with speech disorders in the context of an inclusive educational environment. The purpose of the study is defined as the scientific substantiation and analysis of effective approaches to psychocorrection aimed at overcoming speech difficulties and ensuring the personal and social development of the child. It has been identified that speech disorders possess not only a linguistic but also a psychosocial dimension, which highlights the necessity of comprehensive and individualized support.

The study involved a comparative analysis of Ukrainian and international psychocorrectional programs. The analysis demonstrated that programs for younger schoolchildren focus primarily on the development of phonemic processes, reading, and writing skills, whereas preschool strategies are largely based on sensorimotor and play-based approaches. Logorhythmics proved to be a universal tool, integrating physical and speech development, while integrated approaches involving art therapy or occupational therapy contribute to reducing anxiety and creating a positive emotional climate during sessions.

The article emphasizes the crucial role of the family in the psychocorrectional process, particularly in creating a supportive home environment and fostering collaborative interaction with teachers and psychologists. It is shown that solution-focused approaches, as well as psychoeducation for parents, significantly increase the effectiveness of interventions. The analysis further confirmed the importance of interdisciplinary collaboration, which ensures the comprehensiveness, consistency, and flexibility of psychocorrectional strategies.

The study proves that contemporary psychocorrectional models should move away from unified standards and be developed according to the principle of individualized developmental trajectories, which take into account the child's age, the profile of the disorder, the presence of comorbid difficulties, and the socio-emotional context. The conclusions confirm that integrated, family-oriented, and team-based psychocorrectional strategies correspond to the principles of inclusive education and provide optimal conditions for the sustainable speech, cognitive, and emotional development of the child.

Keywords: psychocorrectional strategies; speech disorders; inclusive educational environment; speech therapy methods; sensorimotor approaches; art therapy; family-oriented support; interdisciplinary collaboration; individualized learning; socio-emotional development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується активним упровадженням інклюзивної практики, що забезпечує рівний доступ до якісного навчання для дітей з особливими освітніми потребами. Однією з найбільш поширених категорій є діти з мовленнєвими порушеннями, які потребують цілеспрямованої психокорекційної підтримки. Проблема подолання мовленнєвих труднощів у таких учнів набуває особливої ваги, оскільки якість мовленнєвого розвитку безпосередньо впливає на пізнавальну діяльність, соціальну адаптацію та формування академічних досягнень. Актуальність теми зумовлена необхідністю пошуку ефективних психокорекційних стратегій, які відповідають сучасним викликам інклюзивної освіти. Традиційні логопедичні підходи залишаються важливими, однак у контексті інклюзивного середовища вони потребують розширення та інтеграції з психолого-педагогічними, сенсомоторними, комунікативними та соціально орієнтованими технологіями. Водночас результати українських і зарубіжних досліджень доводять, що комплексна психокорекційна робота дозволяє не лише скорегувати мовленнєві порушення, а й сприяє розвитку емоційної сфери, формуванню навчальної мотивації та позитивної взаємодії з ровесниками. У цьому контексті важливим є аналіз наявних програм і практик, виявлення їх сильних сторін та розроблення узагальнених стратегій, які можуть бути адаптовані у різних інклюзивних закладах освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст психокорекційних стратегій у нашому дослідженні розгортається у кількох взаємодоповнювальних векторах. По-перше, йдеться про структуровані мовленнєві інтервенції: розвиток фонологічної обізнаності, артикуляційна практика, робота з просодикою та темпо-ритмічними характеристиками мовлення, навчання читання й письма з урахуванням дисграфій/дислексій [18]. По-друге, вагому доказову нішу займають інтегровані психокорекційні технології, що поєднують сенсомоторні й емоційно-виражальні компоненти [20]. По-третє, література послідовно підкреслює сімейно орієнто-

ваний вимір психокорекції [14, 16]. Водночас, рефлексивний підхід до якісного аналізу [17] акцентує на необхідності фіксувати контекстуальні чинники (вік, профіль порушення, коморбідність, сімейні ресурси, шкільні умови) та планувати інтервенції як адаптивні, з прозорими індикаторами результативності (мовленнєві, соціально-емоційні, навчальні).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Хоча сучасна наукова література описує різноманітні психокорекційні підходи до роботи з дітьми з мовленнєвими порушеннями, залишається низка аспектів, які потребують подальшого вивчення. Наприклад, недостатньо узагальнено досвід застосування інтегрованих психокорекційних стратегій у контексті інклюзивного навчання, де діти з різними рівнями порушення мовлення одночасно перебувають у загальноосвітньому середовищі; бракує систематизованих даних щодо ефективності поєднання традиційних логопедичних методик із психотерапевтичними інтервенціями та залученням сім'ї до процесу корекції. Також недостатньо досліджено механізми міждисциплінарної взаємодії педагогів, психологів та батьків у формуванні індивідуальної траєкторії розвитку дитини з мовленнєвими порушеннями.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є наукове осмислення та узагальнення психокорекційних стратегій роботи з дітьми з мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблематика мовленнєвих порушень у дитинстві має не лише лінгвістичний, а й чітко виражений психосоціальний вимір. Лонгітюдні дані свідчать, що ранні мовленнєві труднощі асоціюються з підвищеними ризиками емоційних і поведінкових ускладнень у підлітковому віці та далі [13]. Це задає рамку для розуміння психокорекції як багатовимірної підтримки, де мовленнєва терапія має поєднуватися з цілеспрямованою психологічною інтервенцією й соціально-емоційним супроводом у шкільному колективі та родині.

Паралельно з клініко-лінгвістичним підходом, сучасні консенсусні ініціативи, зокрема CATALISE,

**ПСИХОКОРЕКЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ
В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

наголошують на необхідності єдиної термінології та міждисциплінарної узгодженості при описі труднощів мовленнєвого розвитку [15]. Чіткість дефініцій (наприклад, розмежування специфічних мовних розладів, порушень мовлення, комунікативних потреб) безпосередньо впливає на валідність діагностики, добір інтервенцій і побудову індивідуальної освітньої траєкторії.

Український освітній контекст надає практичну “матрицю” для імплементації описаних підходів. Наприклад, програми “Корекція мовлення” (1–4; 5–9/10 класи) систематизують зміст і очікувані результати корекційно-розвиткової роботи у школі [6; 7; 8; 11] модуль “Логоритміка” формалізує психомоторні стратегії для нормалізації просодики й

мовленнєвого дихання; дошкільні програми деталізують сенсомоторні та ігрові техніки з мовленнєвими картами спостережень (Програма з логоритміки для спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів); методика ТАН-Содерберг структурує розвиток фонологічних навичок читання/письма, зокрема при інтелектуальних порушеннях [3]; оновлена Програма розвитку дітей раннього та дошкільного віку з ООП формує уявлення про індивідуальну траєкторію, консультативну взаємодію ІРЦ і команд супроводу [5]. Додаткові посібники ІРЦ та гайди з дислексії розширюють інструментарій дистанційної та змішаної підтримки, що важливо для сучасних умов [1; 2; 5]. Порівняльний аналіз згаданих програм викладено у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз психокорекційних програм для дітей із мовленнєвими порушеннями

Програма	Вікова категорія	Основні напрями психокорекції	Особливості/стратегії	Очікувані результати
“Корекція мовлення” (1–4 класи)	Молодші школярі	Фонетика, лексика, граматики; розвиток усного мовлення	Систематичні логопедичні заняття, дидактичні ігри, вправи на фонематичний слух	Поліпшення звукомови, розширення словника, формування граматичних структур
“Корекція мовлення” (5–9(10) класи)	Середня школа	Усне та писемне мовлення; подолання дисграфії та дислексії	Робота з текстами, вправи на фонематичний аналіз, моніторинг прогресу	Вдосконалення навичок письма й читання, підвищення академічної успішності
“Логоритміка” (1–10 класи)	Школярі різних вікових груп	Просодика, темп, ритм, дихання, артикуляція	Посилення руху і мовлення, ритмічні вправи, інтеграція в уроки	Нормалізація мовленнєвого дихання, розвиток артикуляційної моторики, зниження мовленнєвої тривожності
“Корекційна робота з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку...”	Дошкільнята	Формування базових мовленнєвих умінь	Ігрові та сенсомоторні вправи, мовленнєві карти, сюжетні ігри	Розвиток базової комунікації, підготовка до шкільного навчання
“Розвиток мовлення з використанням методики ТАН-Содерберг”	Підготовчі групи, 1–4 класи	Фонологічна обізнаність, читання, письмо	Структуровані вправи на аналіз і синтез звуків, робота з картками, індивідуалізація	Подолання труднощів читання/письма, формування навичок грамотності
“Програма розвитку дітей раннього та дошкільного віку з ООП	Ранній та дошкільний вік	Загальний розвиток із компонентом мовлення	Індивідуальні маршрути розвитку, консультативна підтримка сім’ї, мультидисциплінарна взаємодія	Гармонійний розвиток, раннє подолання мовленнєвих відставань
Методичні посібники (ІРЦ, ПТННА)	Усі вікові категорії	Інституційна підтримка, дистанційна допомога, цифрові засоби	Рекомендації для команд супроводу, дистанційні формати, цифрові інструменти	Уніфікація практик, покращення командної взаємодії, доступність допомоги

Джерело: складено авторами на основі аналізу [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11]

Одним із ключових завдань психокорекційної роботи з дітьми з мовленнєвими порушеннями є

своєчасне виявлення супутніх психологічних і соціальних труднощів, які можуть мати довготривалі

наслідки для розвитку особистості. Так, фундаментальну працю R. Chapey *Language Intervention Strategies in Aphasia and Related Neurogenic Communication Disorders* можна вважати важливим джерелом для розробки стратегій роботи з дітьми, які мають тяжкі мовленнєві порушення. У книзі описано широкий спектр технік: від структурованих мовленнєвих завдань і вправ на відновлення когнітивно-мовленнєвих процесів до застосування альтернативних і додаткових засобів комунікації [18]. Для інклюзивної освіти ці положення особливо актуальні, оскільки підкреслюють необхідність індивідуалізованих маршрутів корекції та використання мультимодальних ресурсів. К. Шапочка та К. Трубаєва акцентують увагу на концептуалізації поняття “*психологічна корекція мовлення*”. Авторки доводять, що ефективна корекційна робота виходить за межі вузько логопедичних втручань і має включати психологічний супровід дитини. Зокрема, увага приділяється формуванню емоційної стійкості, розвитку впевненості у власних силах, а також подоланню бар’єрів у комунікації [12]. Психокорекція мовлення розглядається авторками як багатовимірний процес, де взаємодіють когнітивний, емоційний та соціальний компоненти.

Як показало 14-річне лонгітюдне дослідження J. Beitchman та колег, діти з порушеннями мовлення у порівнянні із ровесниками без таких розладів мають вищий ризик розвитку емоційних та поведінкових труднощів у підлітковому та дорослому віці. Це вимагає інтеграції психокорекційних стратегій, які поєднують логопедичну допомогу з психотерапевтичними підходами, спрямованими на розвиток емоційної стійкості та соціальної адаптації [13]. Водночас у дослідженні Н. Петренко та М. Філіппова розкрито потенціал застосування арт-терапевтичних і ерготерапевтичних методів для дітей 4–6 років із мовленнєвими порушеннями. Автори підкреслюють, що залучення образотворчих, музичних та рухових вправ не лише стимулює мовленнєву активність, а й сприяє сенсомоторному розвитку, формуванню дрібної моторики та зниженню тривожності. Практика показує, що інтеграція таких методів у психокорекційну роботу дозволяє підвищити мотивацію дитини та забезпечує позитивний емоційний фон занять. Це підтверджує доцільність поєднання класичних логопедичних технік із творчо-розвивальними стратегіями [21].

У дослідженні Н. Hobson та співавторів акцентується, що мовленнєві та комунікативні труднощі мають тісний зв’язок із психічним здоров’ям дітей. Батьки, які виховують дітей із мовленнєвими порушеннями, вказують на високий рівень тривожності, соціальної ізоляції та труднощів у навчанні. При цьому значну роль відіграє підтримка родини та залучення фахівців, здатних координувати психолого-педагогічну допомогу. Висновки цього дослід-

ження підтверджують необхідність системного підходу, що об’єднує мовленнєву терапію та психологічний супровід [20]. Доволі цікавим у цьому контексті є результат дослідження Vergow та колег, яке вказує на ефективність терапії, орієнтованої на рішеннях при роботі з батьками дітей із розладами спектра аутизму. Цей підхід може бути адаптований і для дітей із мовленнєвими порушеннями, оскільки дозволяє знизити рівень стресу у сім’ї, підвищити ресурсність батьків і створити єдине підтримуюче середовище для дитини як у школі, так і вдома [14]. Крім того, практика застосування фокусованих на рішеннях підходів довела свою дієвість у формуванні у дітей з особливими потребами відчуття контролю над власним розвитком і посилення мотивації до подолання труднощів. Використання цього підходу у психокорекційній роботі з дітьми із мовленнєвими порушеннями дозволяє зосередитися на їхніх сильних сторонах, створюючи умови для поступового розширення комунікативних можливостей [16].

Нарешті, сучасні якісні дослідження наголошують, що у психокорекційній практиці важливим є індивідуалізований підхід, який виходить за межі “єдиного стандарту”. Рефлексивний аналіз даних про успішність різних стратегій підкреслює потребу у створенні гнучких моделей допомоги, де інтервенції адаптуються під конкретні потреби дитини, враховуючи як мовленнєві порушення, так і соціально-емоційний контекст її розвитку [17]. Наприклад, у роботі А. Hancock та колег розглядаються погляди логопедів і психотерапевтів на взаємозв’язок між мовленнєвими розладами та ментальним здоров’ям. Дослідження підкреслює, що комунікативні обмеження нерідко ускладнюють діагностику психологічних проблем, а відсутність узгодженої міждисциплінарної взаємодії може знижувати ефективність допомоги [19]. Автори наголошують на потребі тісної співпраці логопедів, психологів та педагогів, що відкриває шлях до інтегрованих психокорекційних стратегій у межах інклюзивного середовища.

Висновки. Підсумовуючи, хочемо зазначити, що сучасна література конвергує до моделі комплексної, командної та сімейно орієнтованої психокорекції, де структуровані мовленнєві втручання поєднуються з арт/ерго-компонентами, логоритмікою, психоедукацією для батьків і координованою підтримкою психічного здоров’я. Саме така архітектура інтервенцій відповідає принципам інклюзивної освіти та забезпечує найкращі умови для сталого мовленнєвого, соціально-емоційного й академічного розвитку дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жук Т., Ілляшенко Т., Каменчук Т., Обухівська А., Якимчук Г. Організаційно-функціональні моделі інклю-

ПСИХОКОРЕКЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

живно-ресурсних центрів: методичний посібник. Київ: Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, 2022. 102 с.

2. Заєркова Н., Трейтяк А. Інклюзія від А до Я: порадник для фахівців інклюзивно-ресурсних центрів. Київ: Інститут післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка. 2021. 59 с.

3. Заремба В.В., Ліщук Н.І., Морозова Н.В. Корекційно-розвивальна програма: Розвиток мовлення з використанням методики ТАН-Содербер. Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. 2016. С. 38–143. URL: <https://cutt.ly/PrJ4DaGS>

4. Ільяна В. Дислексія: підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами в освітньому середовищі: навчально-методичний посібник. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. 2023. URL: <https://cutt.ly/ZrJ4Fe4Q>

5. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка НАПН України. 2021. URL: <https://cutt.ly/DrJ4D5ud>

6. Програма з корекційно-розвиткової роботи для закладів загальної середньої освіти (для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, 1–4 класи). Київ: ІСП України, 2018. URL: <https://cutt.ly/ZrJ4Sjbo>

7. Програма з логопедичної ритміки для спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (5–10 класи). URL: <https://cutt.ly/vrJ4SZtN>

8. Програма з логоритміки для спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей з важкими порушеннями мовлення (підготовчий, 1–4 класи). URL: <https://cutt.ly/FrJ4S4Pd>

9. Програма розвитку дітей раннього та дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2023. 438 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11295>

10. Програма з корекційно-розвиткової роботи для 5–9 (10) класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2016. URL: <https://cutt.ly/KrJ4SIaH>

11. Трофименко Л.І. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Навчально-методичний посібник. 2015. 157 с.

12. Шапочка К., Трубаєва К. До питання визначення поняття психологічної корекції мовлення. *Херсонський державний університет. Серія. Психологічні науки*, 2025. Вип. 84. Том 2. С. 60–63.

13. Beitchman J., Wilson B., Johnson C., Atkinson L., Young A., Adlaf E., Escobar M., Douglas L. Fourteen year follow up of speech/language impaired and control children: psychiatric outcome. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 2001. № 40. P. 75–82.

14. Bercow Ch., Hall L., McKenney E., Hupp S., Ro E. Royal College of Speech and language therapists. Managing child behavior problems in children with autism spectrum disorders: utilizing structural and solution focused therapy with primary caregivers. *Aphasiology*, 2016. № 173(1). P. 1–10.

15. Bishop D.V.M., Snowling M.J., Thompson P.A., Green-Halgh T. & the CATALISE2 Consortium Phase 1 of CATALISE: a multinational and multidisciplinary Delphi consensus study of problems with language development: terminology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 2017. № 58. P. 1068–1080.

16. Bliss V., Edmonds, G. A Self Determined Future with Asperger Syndrome: Solution Focused Approach. London: Jessica Kingsley Publishers. 2008. URL: <https://cutt.ly/OrJ44bJP>

17. Braun V., Clarke, V. One size fits all? What counts as quality practice (reflexive) thematic analysis. *Qualitative Research in Psychology*, 2020. № 18(3). P. 328–352.

18. Chapey R. Language Intervention Strategies in Aphasia and Related Neurogenic Communication Disorders. Baltimore, Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins. 2008. 1091 p.

19. Hancock A., Northcott S., Hobson H., Clarke M. Speech, language and communication needs and mental health: the experiences of speech and language therapists and mental health professionals. *Int J Lang Commun Disord*. 2023. 58(1):52-66. DOI: 10.1111/1460-6984.12767

20. Hobson H., Kalsi M., Cotton L., Forster M., Toseeb U. Supporting the mental health of children with speech, language and communication needs: The views and experiences of parents. *Autism Dev Lang Impair*. 2022. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36124076/>

21. Petrenko N.B., Filippov M.M. Potentials of speech disorders therapy. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2017. № 2. P. 75–81.

REFERENCES

1. Zhuk, T., Ilyashenko, T., Kamenshchuk, T., Obukhivska, A. & Yakymchuk, G. (2022). Orhanizatsiyno-funktsionalni modeli inklyuzyvno-resursnykh tsentriv: metodychnyy posibnyk [Organizational and functional models of inclusive resource centers: a methodological manual]. Kyiv: Ukrainian Scientific and Methodological Center of Practical Psychology and Social Work, 102 p. [in Ukrainian].

2. Zaerkova, N. & Tretyak, A. (2021). Inklyuziya vid A do YA: poradnyk dlya fakhivtsiv inklyuzyvno-resursnykh tsentriv [Inclusion from A to Z: a guide for specialists of inclusive resource centers]. Kyiv: Institute of Postgraduate Education of Borys Grinchenko Kyiv University, 59 p. [in Ukrainian].

3. Zaremba, V.V., Lishchuk, N.I. & Morozova, N.V. (2016). Korektsiyno-rozvyvalna prohrama: Rozvytok movlennya z vykorystanniam metodyky TAN-Soderber [Correctional and developmental program: Speech development using the TAN-Soderber methodology]. Institute of Special Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine, pp. 38–143. Available at: <https://cutt.ly/PrJ4DaGS> [in Ukrainian].

4. Ilyana, V. (2023). Dysleksiya: pidtrymka dytyny z osoblyvymy movlenniyevyvy potrebamy v osvithnomu sere-dovyshchi : navchalno-metodychnyy posibnyk [Dyslexia: supporting a child with special speech needs in the educational environment: teaching and methodological manual]. Kyiv: Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine. Available at: <https://cutt.ly/ZrJ4Fe4Q> [in Ukrainian].

5. Metodychni rekomendatsiyi dlya inklyuzyvno-resursnykh tsentriv shchodo vyznachennya katehoriy (typolohiyi)

osvitnikh trudnoshchiv z OOP ta rivniv pidtrymky v osvitnomu protsesi (2021). [Methodological recommendations for inclusive resource centers on determining categories (typology) of educational difficulties with OOP and levels of support in the educational process]. Kyiv: Institute of Special Pedagogy and Psychology named after M. Yarmachenko NAPS of Ukraine. Available at: <https://cutt.ly/DrJ4D5ud> [in Ukrainian].

6. Prohrama z korektsiyno-rozvytkovoyi roboty dlya zakladiv zahalnoyi serednoyi osvity (dlya ditey z tyazhkymy porushennyamy movlennya, 1–4 klasy) (2018). [Program of correctional and developmental work for secondary education institutions (for children with severe speech disorders, grades 1–4)]. Kyiv: ISP of Ukraine. Available at: <https://cutt.ly/ZrJ4Sjbo> [in Ukrainian].

7. Prohrama z lohopedychnoyi rytmiky dlya spetsialnykh zahalnoosvitnikh shkil-internativ dlya ditey z tyazhkymy porushennyamy movlennya (5–10 klasy) [Program of speech therapy rhythmic for special secondary educational boarding schools for children with severe speech disorders (grades 5–10)]. Available at: <https://cutt.ly/vrJ4SZtN> [in Ukrainian].

8. Prohrama z lohorytmiky dlya spetsialnykh zahalnoosvitnikh shkil- internativ dlya ditey z vazhkymy porushennyamy movlennya (pidhotovchyy, 1–4 klasy) [Program of speech rhythmic for special secondary educational boarding schools for children with severe speech disorders (preparatory, grades 1–4)]. Available at: <https://cutt.ly/FrJ4S4Pd> [in Ukrainian].

9. Prohrama rozvytku ditey rannoho ta doshkilnoho viku z intelektualnyymi porushennyamy (2023). [Program for the development of children of early and preschool age with intellectual disabilities]. Kyiv: Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine, 438 p. Available at: <https://ispukr.org.ua/?p=11295> [in Ukrainian].

10. Prohrama z korektsiyno-rozvytkovoyi roboty dlya 5–9 (10) klasiv spetsialnykh zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv dlya ditey z tyazhkymy porushennyamy movlennya (2016) [Program for correctional and developmental work for grades 5–9 (10) of special general educational institutions for children with severe speech disorders]. Kyiv: Ministry of Education and Science of Ukraine. Available at: <https://cutt.ly/KrJ4SlaH> [in Ukrainian].

11. Trofymenko, L.I. (2015). Korektsiyna robota z rozvytku movlennya ditey serednoho doshkilnoho viku iz zahalnym nedorozvytkom movlennya [Correctional work on the development of speech of children of middle preschool age with general speech underdevelopment]. *Teaching and methodological manual*, 157 p. [in Ukrainian].

12. Shapochka, K. & Trubaeva, K. (2025). Do pytannya vyznachennya ponyattya psykholohichnoyi korektsiyi mov

lennya [On the issue of defining the concept of psychological speech correction]. Kherson State University. Series. Psychological Sciences, Issue 84. Vol. 2. pp. 60–63. [in Ukrainian].

13. Beitchman, J., Wilson, B., Johnson, C., Atkinson, L., Young, A., Adlaf, E., Escobar, M. & Douglas, L. (2001). Fourteen-year follow-up of speech/language-impaired and control children: psychiatric outcome. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, No. 40. pp. 75–82. [in English].

14. Bercow, Ch., Hall, L., McKenney, E., Hupp, S. & Ro, E. (2016). Royal College of Speech and language therapists. Managing child behavior problems in children with autism spectrum disorders: utilizing structural and solution focused therapy with primary caregivers. *Aphasiology*, No. 173(1). pp. 1–10. [in English].

15. Bishop, D.V.M., Snowling, M.J., Thompson, P.A., Green-Halgh, T. & the CATALISE 2 Consortium (2017). Phase 1 of CATALISE: a multinational and multidisciplinary Delphi consensus study of problems with language development: terminology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, No. 58. pp. 1068–1080. [in English].

16. Bliss, V. & Edmonds, G. (2008). A Self Determined Future with Asperger Syndrome: Solution Focused Approach. London: Jessica Kingsley Publishers. Available at: <https://cutt.ly/OrJ44bJP> [in English].

17. Braun, V. & Clarke, V. (2020). One size fits all? What counts as quality practice (reflexive) thematic analysis. *Qualitative Research in Psychology*, No. 18(3). pp. 328–352. [in English].

18. Chapey, R. (2008). Language Intervention Strategies in Aphasia and Related Neurogenic Communication Disorders. Baltimore, Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, 1091 p. [in English].

19. Hancock, A., Northcott, S., Hobson, H. & Clarke, M. (2023). Speech, language and communication needs and mental health: the experiences of speech and language therapists and mental health professionals. *Int J Lang Commun Disord*, 58(1):52–66. DOI: 10.1111/1460-6984.12767 [in English].

20. Hobson, H., Kalsi, M., Cotton, L., Forster, M. & Toseeb, U. (2022). Supporting the mental health of children with speech, language and communication needs: The views and experiences of parents. *Autism Dev Lang Impair*. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36124076/> [in English].

21. Petrenko, N.B. & Filippov, M.M. (2017). Potentials of speech disorders correction in 4–6 yrs children by means of ergo and art therapy. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, No. 2. pp. 75–81. [in English].

Стаття надійшла до редакції 08.10.2025

“Світ відчиняє двері перед тим, хто знає, куди йде”.

Ральф Волдо Емерсон
американський есеїст, поет і філософ

“Даруй світло – і нітьма щезне сама”.

Еразм Роттердамський
голландський теолог та мислитель

